

Lek. Magdalena Okarska-Napierała

**WYBRANE OSOCZOWE MARKERY
POWIKŁAŃ SERCOWO-NACZYNIOWYCH U DZIECI
Z PRZEWLEKŁĄ CHOROBAŃ NEREK
STRESZCZENIE**

**Rozprawa na stopieŃ naukowy doktora nauk medycznych
w zakresie medycyny**

Promotor: prof. dr hab. n. med. Małgorzata Pańczyk-Tomaszewska

Promotor pomocniczy: dr n. med. Piotr Skrzypczyk

**Katedra i Klinika Pediatrii i Nefrologii
Warszawski Uniwersytet Medyczny**

Obrona rozprawy doktorskiej przed Radą I Wydziału Lekarskiego

Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Warszawa 2018

**WYBRANE OSOCZOWE MARKERY
POWIKŁAŃ SERCOWO-NACZYNIOWYCH
U DZIECI Z PRZEWLEKŁĄ CHOROBAŃ NEREK**

STRESZCZENIE

Wstęp

Powikłania sercowo-naczyniowe zaczynają rozwijać się już na wczesnym etapie przewlekłej choroby nerek (PChN) i stanowią wiodącą przyczynę śmiertelności w tej grupie chorych. U dzieci z PChN ocena ryzyka sercowo-naczyniowego jest trudna z uwagi na podstępny przebieg powikłań oraz bardzo rzadkie występowanie nagłych zdarzeń sercowo-naczyniowych. Z tego powodu tak istotne jest poszukiwanie markerów wczesnego uszkodzenia sercowo-naczyniowego w przebiegu PChN w populacji pediatrycznej.

Cele

Celem głównym pracy była ocena przydatności diagnostycznej wybranych osoczowych markerów powikłań sercowo-naczyniowych u dzieci z PChN. Cele szczegółowe obejmowały:

1. Ocenę uszkodzenia układu sercowo-naczyniowego u dzieci z PChN na podstawie badania echokardiograficznego oraz nieinwazyjnych badań budowy i funkcji naczyń tętniczych;
2. Ocenę zależności między stężeniem NT-proBNP a występowaniem powikłań sercowo-naczyniowych u dzieci z PChN;
3. Ocenę zależności między stężeniami czynnika wzrostu fibroblastów 23 (FGF23) oraz rozpuszczalnego białaka Klotho (sKI) a występowaniem powikłań sercowo-naczyniowych u dzieci z PChN;
4. Ocenę zależności między stężeniem renalazy a występowaniem powikłań sercowo-naczyniowych u dzieci z PChN;
5. Ocenę zależności między stężeniem kopeptyny a występowaniem powikłań sercowo-naczyniowych u dzieci z PChN.

Materiał i metody

Badaniem objęto dzieci z PChN w stadiach G2-G5 pozostające pod opieką Katedry i Kliniki Pediatrii i Nefrologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. U dzieci przeprowadzono badania uszkodzenia sercowo-naczyniowego:

1. Pomiar obwodowego ciśnienia tętniczego;
2. Badanie ultrasonograficzne grubości blaszki środkowej i wewnętrznej ściany tętnicy szyjnej (ang. *carotid intima media thickness*, cIMT) przy użyciu liniowej głowicy o częstotliwości 13 MHz na aparacie USG Aloka, Prosound Alpha6 (Hitachi Aloka Medical, Mitaka, Japonia);
3. Analizę fali tętna (ang. *pulse wave analysis*, PWA) oraz pomiar prędkości fali tętna (ang. *pulse wave velocity*, PWV) mierzone przy użyciu tonometrii aplanacyjnej na aparacie Sphygmocor (AtCor Medical, Australia);
4. Przekłatkowe badanie echokardiograficzne (ECHO) wykonywane przy pomocy głowicy sektorowej S5-1 aparatu iE33 (Philips, Holandia).

U dzieci objętych badaniem analizie poddano również parametry kliniczne i laboratoryjne, z uwzględnieniem następujących potencjalnych osoczowych markerów uszkodzenia sercowo-naczyniowego:

1. NT-proBNP oznaczany enzymoimmunologiczną metodą kanapkową (ELISA) za pomocą aparatu VIDAS;
2. sKI oznaczany metodą ELISA z użyciem odczynników firmy Immuno-Biological Laboratories (IBL);
3. FGF23 (postać FGF23 *intact* oraz FGF23 *C-terminal*) oznaczane metodą ELISA z użyciem przeciwciał poliklonalnych firmy Immutopics;
4. Renalaza oznaczana metodą ELISA z użyciem odczynników firmy Cloud-Clone Corp;
5. Kopeptyna oznaczana metodą ELISA z użyciem odczynników firmy Phoenix Pharmaceuticals.

Wyniki powyższych badań przeprowadzonych u dzieci chorych odnoszono do wyników uzyskanych w grupie kontrolnej dzieci zdrowych. Analizie poddano również korelacje pomiędzy wymienionymi markerami biochemicznymi a wykładnikami uszkodzenia sercowo-naczyniowego. Do obliczeń zastosowano program Statistica 12.5 firmy STATSOFT (StatSoft, College 265 Station, TX). Za próg istotności statystycznej przyjęto $p < 0,05$.

Wyniki

Badaniem objęto 38 dzieci z PChN (17 dziewcząt, 11 chłopców) w wieku $12,23 \pm 4,19$ lat (średnia wartość szacowanego przesączania kłębuszkowego eGFR $43,73 \pm 27,3$ ml/min/1,73 m²) oraz 38 dzieci zdrowych (średnia wartość eGFR $100,58 \pm 13,2$ ml/min/1,73m²). Grupa badana i kontrolna nie różniły się od siebie istotnie w zakresie rozkładu płci, wieku, a także indeksu masy ciała (BMI).

W grupie badanej wartości zarówno ciśnienia tętniczego obwodowego, jak i centralnego, były istotnie wyższe niż w grupie dzieci zdrowych. Markery sztywności naczyń: wskaźnik wzmocnienia skorygowany do częstości serca 75/min (AIx75HR) oraz prędkość fali tętna (PWV *Z-score*) były istotnie wyższe u dzieci z PChN w stosunku do dzieci zdrowych (odpowiednio: $12,35 \pm 18,9$ vs $3,5 \pm$

11,71 [%], $p = 0,03$ oraz $-0,37 \pm 1,27$ vs $-1,1 \pm 0,99$, $p = 0,02$). Podobnie, odchylenie standardowe cIMT (cIMT *Z-score*) było znacząco wyższe u dzieci chorych niż u ich zdrowych rówieśników ($1,77 \pm 1,2$ vs $0,85 \pm 0,84$, $p = 0,01$). Indeks masy lewej komory serca (LVMI) był wyższy u dzieci z PChN ($30,47 \pm 8,68$ vs $25,57 \pm 6,7$ [g/m²], $p = 0,02$). Ponadto u dzieci chorych stwierdzono następujące odchylenia w parametrach echokardiograficznych: przyspieszoną maksymalną prędkość napływu mitralnego po skurczu przedsionka (A), obniżony wskaźnik E/A, wydłużony czas deceleracji fali wczesnego napływu mitralnego (Edt) oraz czas trwania skurczu izowolumetrycznego (IVCT), a także obniżone wartości w pomiarach maksymalnej prędkości fali wczesno-rozkurczowej metodą Tissue Doppler (E' med i E' lat).

Wartość NT-proBNP była podwyższona u 16 dzieci chorych, a u 3 przekraczała górną granicę normy ponad 10-krotnie. Stężenie NT-proBNP u dzieci z PChN korelowało ze wskaźnikami sztywności: AP/PP ($r = 0,45$, $p = 0,02$) i P1/P2 ($r = 0,46$, $p = 0,02$), wartością cIMT *Z-score* ($r = 0,5$, $p = 0,02$) oraz parametrami echokardiograficznymi: E' med ($r = -0,47$, $p = 0,01$) i E/E' med ($r = 0,49$, $p = 0,07$).

Wartości stężenia FGF23 *intact* oraz FGF23 *C-terminal* były znacząco wyższe (odpowiednio $188,6 \pm 284,1$ vs $41,5 \pm 14,8$ [pg/ml], $p = 0,01$ oraz $241,9 \pm 178,1$ vs $107,4 \pm 102,4$ [RU/l], $p = 0,01$), a wartość stężenia sKl znacząco niższa ($1507,8 \pm 835,6$ vs $2636,8 \pm 1650,7$ [pg/ml], $p = 0,01$) u dzieci z PChN w porównaniu do grupy kontrolnej. Stwierdzono bardzo zbliżone korelacje pomiędzy obydwoma postaciami FGF23 a parametrami gospodarki wapniowo-fosforanowej, natomiast nie wykazano zależności pomiędzy FGF23 a wykładnikami uszkodzenia układu naczyniowego ani masą lewej komory serca. FGF23 *intact* korelował z pojedynczymi wskaźnikami dysfunkcji skurczowej i rozkurczowej serca. sKl korelował z licznymi parametrami uszkodzenia sercowo-naczyniowego: obwodowym i centralnym ciśnieniem tętniczym ($r =$ od $-0,43$ do $-0,56$, $p < 0,05$), PWV *Z-score* ($r = 0,41$, $p < 0,05$) oraz wykładnikami przerostu lewej komory serca: LVPWd ($r = -0,38$, $p = 0,03$), LVMI ($r = -0,54$, $p = 0,01$) oraz LVMI *Z-score* ($r = -0,56$, $p = 0,01$).

Stężenie renalazy było wyższe u dzieci chorych w porównaniu do dzieci zdrowych ($59,45 \pm 23,25$ vs $27,2 \pm 5,15$ [μg/ml], $p = 0,01$). Wykazano dodatnią korelację pomiędzy stężeniem renalazy a PWV *Z-score* ($r = 0,42$, $p = 0,04$) oraz znaczącą zależność pomiędzy stężeniem renalazy i E' med ($r = -0,46$, $p = 0,02$) oraz czasem trwania rozkurczu izowolumetrycznego (IVRT) ($r = 0,44$, $p = 0,02$).

Między grupami badaną i kontrolną nie stwierdzono istotnej różnicy w zakresie stężenia kopeptyny ($0,72 \pm 0,34$ vs $0,84 \pm 0,33$, $p = 0,09$). Nie wykazano również zależności pomiędzy wartością kopeptyny a wykładnikami uszkodzenia sercowo-naczyniowego w grupie dzieci z PChN.

Wnioski

Na podstawie uzyskanych wyników można sformułować następujące wnioski:

1. Dzieci z PChN w porównaniu do zdrowych rówieśników charakteryzują się wyższymi wartościami ciśnienia tętniczego centralnego, większą sztywnością naczyń tętniczych, podwyższoną grubością kompleksu błona wewnętrzna-błona środkowa tętnic szyjnych wspólnych, a także wyższą masą lewej komory i upośledzoną czynnością rozkurczową serca;
2. U dzieci z PChN wartość NT-proBNP koreluje ze wskaźnikami sztywności naczyń oraz wartością cIMT, a także z niektórymi wykładnikami dysfunkcji rozkurczowej serca;
3. FGF23 u dzieci z niezaawansowanym uszkodzeniem układu sercowo-naczyniowego w przebiegu PChN koreluje jedynie z pojedynczymi wykładnikami dysfunkcji skurczowej i rozkurczowej serca. Inaczej, białko sKI koreluje z wartościami obwodowego i centralnego ciśnienia tętniczego, sztywnością naczyń, a także wskaźnikami przerostu lewej komory serca już na wczesnym etapie uszkodzenia sercowo-naczyniowego;
4. Stężenie renalazy koreluje ze sztywnością tętnic oraz pojedynczymi parametrami dysfunkcji rozkurczowej serca u dzieci z PChN;
5. Wartość kopeptyny nie koreluje z parametrami uszkodzenia układu sercowo-naczyniowego u dzieci z PChN;
6. Białko sKI wydaje się czułym markerem wczesnego uszkodzenia układu sercowo-naczyniowego u dzieci z PChN i może znaleźć zastosowanie w praktyce klinicznej. Podwyższone stężenia NT-proBNP oraz renalazy mogą wskazywać na sztywność naczyń i dysfunkcję rozkurczową serca w tej grupie chorych. FGF23 u dzieci z PChN może być niewystarczająco czułym markerem powikłań sercowo-naczyniowych na wczesnym etapie ich rozwoju. Przydatność diagnostyczna kopeptyny jako markera uszkodzenia sercowo-naczyniowego w przebiegu PChN u dzieci wydaje się niska.

Krzysztof Paweł Jankowski
mopel o. napiewke